

ІСТОРІЯ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто історію ораторського мистецтва. Визначено, що тільки ціною величезних зусиль постійною працею Демосфен, Цицерон і Аристотель стали найвідомішими ораторами.

Ключові слова: оратор, ритор, Стародавня Греція, Стародавній Рим, Демосфен, Цицерон, Аристотель, адвокат, дискусія.

Abstract

The article deals with the history of oratory. It is determined that only at the cost of enormous efforts by constant work Demosthenes, Cicero and Aristotle became the most well-known speakers.

Keywords: orator, rhetorician, Ancient Greece, Ancient Rome, Demosthenes, Cicero, Aristotle, lawyer, discussion.

Одна з головних функцій мови – комунікативна, тобто функція спілкування. Виступаючи публічно, людина виражає, утверджує себе, одночасно впливаючи на інших. Історія свідчить, що не лише окремі особи, а й цілі народи перебували під впливом обдарованих ораторів, які мали владу над свідомістю інших. Щоб оволодіти чужою свідомістю, потрібно спочатку опанувати себе, навчитися керувати своїми думками та почуттями. Промовець мусить дисциплінувати думку, емоцію, жест [1, с. 164]. Відомий психолог Д. Карнегі зазначав, що добре підготовлена промова – це вже на 9/10 виголошена промова [1, с. 170]. Багато тисячоліть тому знаменитий оратор Стародавнього Риму, видатний теоретик ораторського мистецтва Марк Тулій Цицерон виголосив фразу, яка стала крилатою і дійшла до наших днів: «Поетами народжуються, ораторами стають». Великий римлянин був упевнений, що з поетичним талантом людина народжується, а оратором можна стати, якщо докласти для цього певних зусиль.

Цікаве і висловлювання А. Коні (юриста і громадського діяча, видатного судового оратора) про те, що потрібно розрізняти красномовність та вміння говорити публічно. «Якщо красномовність – це дар, яким наділена людина від природи, то вміння виступати набувається в результаті повсякденної практики, систематичних тренувань і вправ. Дійсно, гарним оратором може стати лише той, хто хоче ним стати, хто прагне цього, хто багато працює над собою. Звичайно, природні дані допомагають людині досягти кращих результатів, але самі по собі вони не є запорукою успіху».

Оратор («говорю») – той, хто виголошує промову, а також людина, що володіє даром красномовства або володіє ораторським мистецтвом. Красномовство стало професією лише в демократичних державах Стародавньої Греції, оскільки там вперше з'явилася публічна політика і публічний суд. Тоді ж з'явилася і спеціальна наука про ораторське мистецтво – риторика, і професія вчителя ораторського мистецтва – ритора. Поки старогрецькі держави залишалися демократичними, оратори залишалися головними діячами політичної сцени.

Найвідомішими ораторами Древнього Риму та Стародавньої Греції були: Марк Тулій Цицерон (106-42 до н.е.), Демосфен (384-322 до н.е.), Аристотель (348-322 до н.е.), Квінтіліан, Сократ, Есхіл, Філократ, А. Коні. Давайте звернемося до історії ораторського мистецтва.

Найблискучішим риторм Стародавньої Греції був всесвітньо відомий Демосфен. Сучасники говорили про нього так: «Нашого ритора з його умінням все запалювати своєю силою і владою можна порівняти з вихром або блискавицею», хоча він не завжди таким був. Першу промову видатного оратора публіка зустріла глузуванням, голос його був слабким від природи, він мав проблеми з дикцією(шепелявив), постійно смикав плечами. Але Демосфен був неймовірно сильний духом. Він безупинно працював над собою, тренувався. У древніх письменників можна знайти таке: «Неясну, шепеляву вимову, він долав, складаючи до рота камінці і читаючи на пам'ять уривки з поем, голос він зміцнював бігом, розмовою на крутих підйомах...». Також кажуть, що він йшов до моря і намагався перекинути його шум, адже він вважав, що якщо він зможе перекинути море, то сили його голосу вистачатиме для промов. Щоб позбутися мимовільного посмикування плечами він

вішав над собою гострий спис, що заподіював йому біль при будь-якому необережному русі. З часом він поборов усі фізичні вади і довів свою ораторську техніку до досконалості, став найбільшим політичним оратором. Своім прикладом він показує, що ораторами не народжуються, ними стають. І що оратором може стати практично кожний, якщо не пошкодує на це часу і праці. На питання: що складає найістотнішу чесноту оратора, Демосфен відповідав: «по-перше, вимова, по-друге, вимова і, по-третє, знову вимова».

Надзвичайно освіченим, різнобічним і невтомним оратором, за словами Плутарха, був Цицерон – судовий адвокат і політичний оратор. Вийшовши в доросле життя, він добре усвідомлював потребу глибокої і всебічної освіти, тому він вивчав багато різних наук і отримав блискучу філософську, літературну і ораторську освіту в Римі та Греції. Ораторським ідеалом у розумінні Цицерона була людина яка володіла усіма засобами, які повинні зацікавити і переконати слухача; ораторський талант – це велика рухливість розуму і фантазії, які здатні швидко знаходити матеріали, складати промову, пишно прикрашати її, надовго все запам'ятовувати. Цицерон ніколи не стояв на місці в плані розвитку своєї ораторської майстерності, що зумовило створення ним неповторного, унікального стилю. Він вважав, що професія оратора набувається за допомогою багатьох наук і великих зусиль. Одною із характерних рис цього оратора було вміння дотепно використовувати у своїх промовах різні жарти, це вміння він вправно використовував проти своїх ворогів. Цицерон стверджував, що корисно збуджувати сміх, бо веселість примножує прихильність слухачів. Найчастіше оратор використовує сміх тоді, коли зазнає нападу противника. Також він казав, що кожен крок промовця (адвоката) на суді повинен бути обережним, обміркованим, щоб не викликати у людей злоби. Оратор повинен спрямувати ненависть на противника і відбити її від себе та підсудного. Так само слід робити з почуттями надії, радості та досади.

Аристотель розглядав ораторське мистецтво у філософському плані, підкреслюючи його етичні і естетичні функції. Заснував свою школу. Він вважається творцем теорії суперечки, дискусії. Великий оратор розрізняв:

- діалектику – мистецтво сперечатися з метою встановлення істини;
- еристику – мистецтво будь-що залишатися правим у суперечці;
- софістику – намагання добитися перемоги в суперечці шляхом навмисного використання недостовірних доказів;

Аристотель казав: «докази – всьому голова». І справді, без доказів будь-яка промова пуста і нецікава. При цьому дуже важливо дозувати інформацію і підбирати докази з розумом. Він виділяв два види доказів: технічні та нетехнічні. Нетехнічні – факти, історичні дати, клятви і таке інше. До технічних відноситься висновки, зроблені на основі історичних фактів, подій і показів очевидців. Поєднуючи ці два види в одне ціле, ви представите непереможні факти своєї правоти. Також, на думку, Аристотеля не можна втрачати логічну послідовність тексту. Кожне наступне речення повинне бути продовженням попереднього, саме в такому випадку промова стає цілою розповіддю, а не набором фраз. Особливого значення він надавав початку промови, тому що вона ніби прокладає шлях усій промові.

Отже, видатні оратори багато працювали над собою, приділяли велику увагу повсякденній підготовці до публічних виступів. Тільки ціною величезних зусиль, постійної і наполегливої праці вони домоглися визнання сучасників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарова Л. Є. Професійне спілкування науково-технічних працівників / Азарова Л. Є., П'яст Н.Й., Іванець Т. Ю. // Навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2008. – 189 с.
2. Аристотель. Риторика. Переклад Платонова Марія. – Київ, 2017.

Азарова Лариса Євстахіївна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, kmz2427@ukr.net.

Каплічний О. С. – студент групи 2КІ-17Б, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця.

Azarova Larysa Y. – Doctor of Philology, Professor, Head of the Chair of Linguistics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

Kapluchnij O. S. – Department of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University.